

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 10 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

α. 1. ΛΑΘΟΣ

2. ΣΩΣΤΟ

3. ΣΩΣΤΟ

4. ΛΑΘΟΣ

5. ΣΩΣΤΟ

β. 1. «Άτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα»

2. «Ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν»

3. «Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὖροι»

4. «Τῷ δὲ Προμηθεὶ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν»

5. «καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται»

B1. Ο Ἐπιμηθέας, ὅπως δηλώνει και το ὄνομά του (σύνθετο ἀπὸ τις λέξεις ἐπι + μῆδος), εἶναι αὐτὸς που πρῶτα ενεργεῖ και μετὰ σκέφτεται. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀφήγησῆς γίνεται ἐμφανὴς ἡ ορθότητα τοῦ ὀνόματός του. Ἐνῶ, λοιπὸν, μοίρασε με συνέπεια («ἐμμελῶς») ἓνα σύνολο ἐφοδίων στα ἄλογα ὄντα («ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα») καθιστώντας τα ἀσφαλῆ, ἀφησε τὸν ἀνθρώπο χωρὶς καν να το καταλάβει ἐντελῶς ἀπροστάτευτο, δείχνοντας μια παντελὴ ἀδιαφορία γι' αὐτὸν («λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος»). Ἄλλωστε και ὁ ἴδιος ὁ Πρωταγόρας σχολιάζει αὐτὴν τοῦ τὴν ἀπρονοησία με ἓνα σχῆμα λιτότητας, χαρακτηρίζοντάς τὸν «οὐ πάνυ τι σοφός», θέλοντας ἔτσι να τονίσει τὴν ἀπερίσκεπτη, ἐπιπόλαια και παρορμητικὴ προσωπικότητά του. Συνέπεια ὅλων αὐτῶν ἦταν ὁ ἀνθρώπος να μείνει γυμνός, ἀνυπόδητος, ἀστρωτος και ἀοπλος, δηλαδή

βιολογικά ασθενέστερος ανάμεσα στα ζωντανά όντα. Η χρήση του πολυσύνδετου σχήματος («τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνὸν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον») στο συγκεκριμένο σημείο περιγραφῆς της δεινῆς θέσης του ανθρώπου, ἔχει ως στόχο να τονίσει το πόσο αβοήθητο τον ἄφησε ο Επιμηθέας. Βέβαια, στη συνέχεια φαίνεται προβληματισμένος («ἢ πόρρι οὔτι χρήσαιτο») καθώς συνειδητοποιεῖ τις συνέπειες της μοιρασιάς του. Αυτό δείχνει ὅτι προφανῶς δεν υπήρχε δόλος πίσω ἀπὸ τις πράξεις του. Εἶχε φιλοδοξία να φέρει σε πέρας ἕνα δύσκολο εγχείρημα και να φανεῖ δίκαιος καθώς προσπάθησε να μοιράσει ἰσομερῶς τις δυνάμεις σε ὅλα τα ὄντα. Δυστυχῶς, ἡ ἔλλειψη οργάνωσης, ἡ βιασύνη, ὁ ασυλλόγιστος τρόπος δράσης ἀποδείχθηκαν ἰσχυρότερα ἀπὸ τις ἀγαθές προθέσεις του. Στη συνέχεια, ὁμως, ως ἀπὸ μηχανῆς θεός, θα κάνει την εμφάνισή του ὁ Προμηθέας που με την ἔντεχνο σοφία θα βοηθήσει τον ἀνθρώπινο εἶδος να επιβιώσει.

B2. Ὁ Προμηθέας, ὅταν συνειδητοποίησε τὴ δεινὴ θέση στην ὁποία εἶχε περιέλθει τὸ ἀνθρώπινο γένος ἐξαιτίας τῆς ἀπρονοησίας του ἀδελφοῦ του, θέλησε να τὸ βοηθήσει. Ἐτσι ἀποφάσισε να κλέψει ἀπὸ τὸν Ἥφαιστο και τὴν Ἀθηνά τὴν «ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρὶ». Πρόκειται για δεξιότητες που ἀνήκαν στους δύο αὐτοὺς θεοὺς και φυλάσσονταν στην κοινὴ κατοικία ὅπου ἀσκούσαν με ἀγάπη τις τέχνες τους. Ἡ Ἀθηνά εκπροσωποῦσε τις τεχνικὲς γνώσεις και ὁ Ἥφαιστος τις τεχνικὲς ἐφαρμογές τους με τὴ χρήση τῆς φωτιάς.

Ἐντεχνος εἶναι ὁ μέσα στα ὅρια τῆς τέχνης, ὁ ἔμπειρος, ὁ ἐπιδέξιος. Με τὸν ὄρο «ἔντεχνος σοφία» ἐννοοῦνται ὄχι οἱ θεωρητικὲς γνώσεις ἀλλὰ ἡ ευφυΐα και ἡ κατασκευαστικὴ ικανότητα: οἱ τεχνικὲς γνώσεις, οἱ ἐμπειρίες και οἱ δεξιότητες οἱ σχετικὲς με τις τέχνες, εἴτε αὐτὲς εἶναι πρακτικὲς τέχνες που καλύπτουν βιολογικὲς ἀνάγκες του ἀνθρώπου (μεταλλουργία κ.α.) εἴτε εἶναι καλὲς τέχνες (ἀρχιτεκτονικὴ, γλυπτικὴ κτλ). Γίνεται δηλαδή ἀναφορὰ στις τεχνικὲς γνώσεις, στην ικανότητα κατασκευῶν, στη δυνατότητα δημιουργίας ὅλων ἐκείνων των ἐπιτευγμάτων του υλικοῦ-τεχνικοῦ πολιτισμοῦ και ὄχι τόσο σε αὐτὰ του πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς προς τις καλὲς τέχνες, ἡ ἔντεχνος σοφία δε σχετίζεται με τὴ σύλληψη τῆς ἰδέας ἐνός καλλιτεχνικοῦ ἔργου, ἀλλὰ με τὴν ἀναγκαιότητα χρήσης τεχνικῶν γνώσεων και ἐργαλείων για τὴ δημιουργία κάποιων ἀπὸ αὐτὰ (π.χ. ἀρχιτεκτονικὴ, γλυπτικὴ). Για τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ ὅλων αὐτῶν των τεχνικῶν γνώσεων κρίνεται ἀπαραίτητη ἡ χρήση τῆς φωτιάς ως πηγῆς ἐνέργειας, ἐπειδὴ σε πολλὲς πρακτικὲς ἐφαρμογές χρησιμοποιοῦνται κάποια υλικά που τα κατεργαζόμαστε με τὴ χρήση τῆς φωτιάς («ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρός αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γενέσθαι»).

Ὁ Προμηθέας θα μπορούσε να βοηθήσει ἀκόμα περισσότερο τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀν του ἐξασφάλιζε τὴν πολιτικὴ τέχνη, δηλαδή τὴν ικανότητα τῆς πολιτικῆς ἀλλὰ και τῆς κοινωνικῆς οργάνωσης στα πλαίσια ἐνός θεσμοῦ ὅπως εἶναι ἡ πόλη. Πρόκειται για γνώσεις που

εξασφαλίζουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους να ζουν οργανωμένοι. Αυτή την πολιτική σοφία οι άνθρωποι ακόμη δεν την είχαν αποκτήσει («τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν»), διότι βρισκόταν αποκλειστικά στη δικαιοδοσία του Δία («ἦν γὰρ παρὰ τῷ Δίῳ»). Μάλιστα την προστάτευαν δύο φοβεροί φρουροί, η Βία και το Κράτος («πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν»), κάτι που συμβολίζει τη δυσκολία και τις επίπονες προσπάθειες του ανθρώπου να αποκτήσει την πολιτική τέχνη. Αυτό φανερώνει και τη μεγάλη αξία της, τον σπουδαίο ρόλο της εφ' όσον ο ίδιος ο πατέρας των θεών ήταν αυτός που την κατείχε και φρόντιζε να την περιφρουρεί με τόσο αυστηρό τρόπο.

Βέβαια, η αγάπη του Προμηθέα για τον άνθρωπο είχε στο τέλος δυσμενείς για τον ίδιο συνέπειες. Τα δώρα που έκλεψε από τους θεούς ήταν τόσο σημαντικά που η δίκη και καταδίκη του ήταν μονόδρομος, («κλοπῆς δίκη μετῆλθεν»).

B3.

α. ΣΩΣΤΟ

β. ΣΩΣΤΟ

γ. ΛΑΘΟΣ

δ. ΣΩΣΤΟ

ε. ΛΑΘΟΣ

B4.

είμαρμένη	μερίδιο
ἐξιέναι	εισιτήριο
ἔσχεν	σχῆμα
κλέπτει	κλεψύδρα
λαθών	λήθη

B5.

Και στα δύο αποσπάσματα προβάλλεται η φιλόανθρωπη διάθεση του Προμηθέα που έχει ως αποτέλεσμα την προσφορά των δώρων στο ανθρώπινο γένος. Ο Προμηθέας παρουσιάζεται ως ο μεγάλος ευεργέτης της ανθρωπότητας που χάρισε στους ανθρώπους τη φωτιά. Ωστόσο, υπάρχουν διαφορές ανάμεσά τους στον τρόπο με τον οποίο προβάλλεται ο χαρακτήρας του Προμηθέα με βάση τα λόγια και τις ενέργειές του.

Στο απόσπασμα από τον Προμηθέα Δεσμώτη αφηγείται τα γεγονότα ο ίδιος ο Προμηθέας ο οποίος με διάθεση αυτοπροβολής και με υπερβολική αυτοπεποίθηση απαριθμεί τις ευεργεσίες του στο ανθρώπινο γένος. («...θα ξαφνιαστείς ακούγοντας τι τέχνες και τεχνάσματα σκαρφίστηκα», «ποιος άλλος θα 'λεγε πως τους το έδειξε πριν από μένα; Κανείς, το ξέρω, εκτός αν φλυαρεί κι ανοηταίνει. Με δυο λόγια μάθε τα πάντα: όλες οι τέχνες οι ανθρώπινες είναι δωρεές του Προμηθέα.»). Με λόγο ποιητικό και συναισθηματικά φορτισμένο επισημαίνει ότι προσέφερε στους ανθρώπους τέχνες όπως η ιατρική, η μαντική και η μεταλλουργία. Στόχος του, λοιπόν, είναι η προβολή των ευεργεσιών του που αποτελούν άλλωστε τον υπερασπιστικό του λόγο απέναντι στη βία του Δία.

Αντίθετα, στο απόσπασμα του Πλάτωνα αναφέρεται στα δώρα του Προμηθέα ο Πρωταγόρας. Με λόγο στοχαστικό και νηφάλιο ο Πρωταγόρας παρουσιάζει τον Προμηθέα να κλέβει από τους θεούς τις τεχνικές και πνευματικές γνώσεις, να τις δωρίζει στον άνθρωπο και να τον εξοπλίζει με τα εφόδια αυτά που θα του επιτρέψουν να προοδεύσει και να δημιουργήσει πολιτισμό. («Απορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὗροι, κλέπτει Ἥφαιστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί—»). Είναι ιδιαίτερα τολμηρός, καθώς δε διστάζει κατά κάποιο τρόπο να συγκρουστεί με τους θεούς, εφόσον κλέβει από αυτούς τη φωτιά. Είναι οπωσδήποτε ευφυής και πανούργος, αφού κατορθώνει να ξεγελάσει και τους ίδιους του θεούς και να τους κλέψει μέσα από τα ίδια τα παλάτια τους. («εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἥφαιστου οἶκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖτην, λαθὼν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἥφαιστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ»). Είναι φιλόανθρωπος, αφού διακινδυνεύει και τελικά τιμωρείται για την προσπάθειά του να λυτρώσει το ανθρώπινο γένος («Προμηθέα δὲ δι' Ἐπιμηθέα ὕστερον, ἥπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετῆλθεν»).

Αξίζει τέλος να τονιστεί ότι ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί την αναφορά στα δώρα του Προμηθέα στο πλαίσιο της συζήτησης για το διδακτό της αρετής, γι' αυτό και δε δίνει βαρύτητα στην παρουσίαση τόσο της ψυχοσύνθεσής του όσο στις πράξεις του. Αντίθετα, ο Αισχύλος εφόσον ο Προμηθέας είναι το κεντρικό πρόσωπο της τραγωδίας του τον παρουσιάζει με μεγαλύτερη γλαφυρότητα να υπογραμμίζει ο ίδιος την προσφορά του στον άνθρωπο.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Εγώ, βέβαια, δεν είμαι ειδικός, γνωρίζω όμως ότι το καλύτερο αφενός είναι να διδάσκεται (κανείς) την αρετή από την ίδια του τη φύση, και κατά δεύτερον από όσους αληθινά γνωρίζουν κάτι ορθό/σωστό περισσότερο παρά από όσους κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης. Μιλώ λοιπόν ίσως με λόγια που δεν είναι σοφιστικά, γιατί δεν επιζητώ αυτό.

Γ2. Ο Ξενοφών στο συγκεκριμένο απόσπασμα απορεί με τους αποκαλούμενους σοφιστές που ισχυρίζονται, οι περισσότεροι απ' αυτούς, ότι οδηγούν τους νέους στην αρετή, ενώ τους οδηγούν στο ακριβώς αντίθετο· γιατί κανέναν άνδρα οι σύγχρονοι σοφιστές δεν έκαναν ενάρετο, ούτε προσφέρουν αυτοί συγγράμματα τα οποία δημιουργούν κατ' ανάγκη ενάρετους ανθρώπους. Αντιθέτως, για ανούσια θέματα έχουν γράψει πληθώρα έργων, τα οποία παρέχουν στους νέους κάποια ευχαρίστηση χωρίς περιεχόμενο, αρετή όμως δεν διαθέτουν· το αποτέλεσμα είναι να προκαλούν ανώφελο χάσιμο χρόνου σε όσους ελπίζουν ότι θα μάθουν κάτι από αυτά, απομακρύνοντάς τους από άλλες χρήσιμες ασχολίες και διδάσκοντάς τους την αδικία. Τέλος, τους κατηγορεί ότι το ύφος τους είναι εξεζητημένο και ότι δεν διαθέτουν καμία απολύτως ορθή άποψη, η οποία θα εκπαίδευε τους νεότερους στην αρετή.

Γ3α.

ἄνδρα : ἄνδρας

ὄντιν' : οὐστinas

γράμματα : γράμμα

ῶν : οὐ

Γ3β.

ἔωράκαμεν : ἴδωμεν

ἐποίησαν : ποιήσωσι (ν)

παρέχονται : παράσχωσι (ν)

Γ4α.

Υπόθεση: εἰ καλῶς ἔχοιεν (εἰ + ευκτική)

Απόδοση: ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γνῶμαι δέ (δυνητική ευκτική)

Είδος: Απλή σκέψη του λέγοντος

Μετατροπή σε προσδοκώμενο

Υπόθεση: εάν/άν/ήν καλῶς ἔχωσιν (εάν/άν/ήν + υποτακτική)

Απόδοση: ονόματα μὲν γὰρ οὐ παιδεύσει, γνῶμαι δέ (οριστική μέλλοντα)

Γ4β.

πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται

Ἡ παραπάνω σύνταξη εἶναι παθητική και αττική παράλληλα

Μετατροπή στην ενεργητική σύνταξη, ὥστε να τονίζεται το πρόσωπο που ενεργεί:

Αὐτοί πολλά γεγράφασι(ν)

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ:

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ